Wanneer is nader onderzoek naar een omgevingsfactor mogelijk zinvol?
In de volgende situaties is het zinvol nader onderzoek te doen naar een relatie tussen het meer voorkomen van kanker en een oorzaak in de omgeving.

- Er zijn minstens 5 gevallen van dezelfde soort kanker of een aanverwante vorm; **én**
- Het aantal kanker gevallen is tenminste 5-10 keer hoger dan het verwachte (normale) aantal gevallen; **én**
- Er is sprake van verdenking op blootstelling aan een bepaalde, gemeenschappelijke omgevings- of risicofactor, waarvan het aannemelijk is dat de kans op kanker hierdoor is toegenomen; **én**
- De blootstelling aan de mogelijke omgevingsfactor is op onafhankelijke wijze vast te stellen.

In Nederland is zo'n onderzoek nog maar één keer nodig geweest. Ook met dergelijk onderzoek is een oorzakelijke relatie echter zelden hard te maken. In veel gevallen is het dan ook belangrijker om, ongeacht de resultaten van het kankeronderzoek, na te gaan in hoeverre de milieublootstelling te hoog is en beperkt kan worden. Immers, de milieublootstelling vormde de basis van de ongerustheid.

Meer informatie:

Bij vragen over uw persoonlijke situatie:

- Uw behandelend arts (huisarts, specialist)

Bij vragen over kanker in het algemeen:

- Nederlandse Kankerbestrijding (KWF), 0800 – 0226622

Bij vragen over de situatie bij u in de buurt:

- GGD Zuid-Holland Zuid, postbus 166, 3300 AD Dordrecht, T 078-632 18 32, E mail@ggdzhz.nl, W www.ggdzhz.nl

Deze folder is opgesteld door de NVMM Nederlandse Vereniging voor Medische Milieukunde in samenwerking met het Integraal Kankercentrum Amsterdam.

Juni 2005

KANKER

IN RELATIE TOT

OMGEVINGSFACTOREN

Informatie over kanker in relatie tot omgevingsfactoren

Gezondheidsdiensten ontvangen regelmatig telefoontjes van mensen die zich zorgen maken over het aantal mensen uit de buurt, op het werk of op school, dat een ernstige ziekte als kanker heeft gekregen. Vaak wordt er aan een milieufactor gedacht. Deze ongerustheid is begrijpelijk, want kanker is een ernstige ziekte. Veel van de bezorgdheid ontstaat door onbekendheid met kanker en over de relatie tussen kanker en omgevingsfactoren.
Hieronder volgt een aantal belangrijke punten over kanker en over de relatie tussen kanker en de omgeving.

Wat is kanker en hoe vaak komt het voor?

- Kanker is het ongeremd delen van een cel van een bepaald type. Kanker is niet één ziekte, maar een verzameling van meer dan honderd verschillende ziekten. Per soort kanker zijn er andere oorzaken en risicofactoren en zijn er verschillende behandelingsmogelijkheden. Ook de kans op genezing is niet voor alle vormen van kanker gelijk.
- Bij ongeveer 1 op de 3 Nederlanders wordt kanker vastgesteld in de loop van het leven. Iedereen krijgt dus te maken met mensen in de familie, de buurt of op het werk die kanker krijgen.
- Kanker kan voorkomen bij mensen van alle leeftijden, ook bij kinderen. De kans op kanker neemt sterk toe bij het ouder worden, vooral bij personen boven de 45 jaar. Door de vergrijzing van de bevolking zijn er dan ook steeds meer gevallen van kanker te verwachten.
- Er bestaat een grote variatie in het voorkomen van kanker. Ook in een doorsnee leefgemeenschap (bijvoorbeeld een straat, een wijk of een dorp) kan het optreden van kanker van jaar tot jaar duidelijk verschillen. Louter als gevolg van toeval zal in bepaalde gemeenschappen meer kanker voorkomen en in andere gemeenschappen minder. In Nederland zijn er honderden gebieden (straten, wijken, dorpen) met een afwijkend voorkomen van kanker, gewoon door toeval. Naarmate een leefgemeenschap kleiner is, valt een toename in het aantal gevallen van kanker meer op. Dit soort variaties is echter normaal.

Oorzaken van kanker

- Het is meestal niet mogelijk om in individuele gevallen de oorzaak van kanker te bepalen.
- De meeste vormen van kanker staan in verband met leefgewoonten zoals roken, alcoholgebruik, voeding en blootstelling aan zonlicht, of met factoren die samenhangen met de voortplanting, zoals de leeftijd waarop men kinderen krijgt. Verder kunnen leeftijd en erfelijke aanleg een rol spelen bij het ontstaan van kanker.
- Roken alleen is al verantwoordelijk voor ongeveer een derde van alle gevallen van kanker in Nederland. Doordat de rookgewoonten binnen Nederland sterk uiteenlopen, ontstaat variatie in het optreden van kanker.
- Van alle gevallen van kanker zijn minder dan 5 tot 10% het gevolg van contact met kankerverwekkende stoffen in de leefomgeving of op het werk. De meeste gevallen ontstaan dus niet door vervuiling van het milieu.
- Tegenwoordig gaan deskundigen er van uit dat de tijd die verloopt tussen blootstelling aan een bepaalde risicofactor en het ontstaan van kanker in de meeste gevallen minstens 10 jaar bedraagt. Bij kinderen kan die periode korter zijn. De meeste gevallen van kanker die nu voorkomen zijn daarom het gevolg van gebeurtenissen vele jaren geleden.

Onderzoek geeft een "verhoogd voorkomen van kanker" aan. Wat betekent dat nu?

Slechts in 10 procent van de clustermeldingen is onderzoek noodzakelijk; meestal gaat het om schijnbare verhogingen als rekening wordt gehouden met de leeftijdsopbouw van de -veelal vergrijsde- buurt. In een dergelijk onderzoek wordt het gevonden aantal kankergevallen in het onderzochte gebied in een bepaalde tijd vergeleken met het gemiddeld aantal kankergevallen, dat voorkomt in een veel groter gebied in dezelfde tijd, Nederland bijvoorbeeld. Blijkt dan een (groot) verschil, dan kan daarvoor soms een gemeenschappelijke oorzaak zijn, maar het kan ook toeval zijn (ziekten komen immers zeer wisselend in de tijd voor).
Zo'n onderzoek stelt echter nooit de oorzaken van kanker vast. Daarvoor is ander, langduriger en moeilijker onderzoek nodig, dat alleen zin heeft als er van de betrokken patiënten met kanker veel gegevens verzameld worden, met name uit het verleden.